

Vår dato	Vår referanse	Deres referanse
14.12.2016	2016/1967-2	2015/3444-4/FD V 3/MHO

Til
Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep
0032 OSLO

Høring - forslag til forskrift om kontroll med informasjon innhentet ved bruk av luftbårne sensorsystemer

Vi viser til Forsvarsdepartementets høringsbrev av 6. oktober 2016 om ovennevnte.

Generelle merknader

Etterretningstjenesten (E-tjenesten) vil innledningsvis anføre at vi legger til grunn at ny forskrift om kontroll med informasjon innhentet ved bruk av luftbårne sensorsystemer ikke medfører innskrenkende tolkning i forhold til annet relevant regelverk som begrenser spesifikk bruk av luftbårne sensorsystemer i eller i nærheten av militære områder (som definert i lov om militær politimyndighet) eller forbudte områder fastsatt i medhold av sikkerhetsloven § 18 a eller annen relevant lovgivning. Dette gjelder eksempelvis i forhold til dronedeforskriften (forskrift 30. november 2015 nr 1404) § 54, som forbyr flyvninger i nærheten av militære områder, uavhengig av hensikt og sensorutrustning, og uavhengig av om det er opprettet restriksjonsområde i tilknytning til det militære området eller ikke. Andre begrensninger kan følge av både straffeloven og annen lovgivning. Departementet synes å ha forutsatt det samme i høringsnotatet s. 14, hvor det presiseres at bruken fortsatt må være i tråd med andre tilgrensende regelverk. Det blir likevel etter vårt syn noe misvisende når det i høringsbrevet anføres at luftbårne sensorsystemer «kan brukes fritt» utenfor fastsatt restriksjonsområde. Dette er også reflektert i forskriftsutkastet § 5, hvis første ledd etter vår vurdering bør endres slik:

«Luftbårne fotosensorer kan benyttes fritt utenfor fastsatte restriksjonsområder, med mindre annet følger av lov eller i medhold av lov.»

I § 5 annet ledd anser vi det samme dekket gjennom formuleringen «Med mindre det er fastsatt særskilte restriksjoner mot dette».

Ugradert

Postadresse:
Postboks 193
Alnabru Bedriftssenter
N-0614 OSLO

Besøksadresse:
Lutvannsveien 60
N-0616 OSLO

Sivil telefon/telefaks:
+47 23 09 40 00
+47 23 09 44 66
Militær telefon/telefaks:
0510 4000 / 0510 4466

E-post/Internett:
post.etterretningstjenesten@mil.no
www.forsvaret.no
Organisasjonsnummer:
NO 974 7892 21 MVA

2016/1967-2

Side 2 av 4

Uavhengig av det foreliggende høringsforslaget vil E-tjenesten også bemerke at vi ser behov for en gjennomgang av hjemmelsgrunnlaget for å treffe operative mottiltak mot luftbårne plattform, med eller uten sensorsystemer, når dette anses nødvendig av hensyn til styrkebeskyttelse eller for å motvirke ulovlig etterretningsvirksomhet.

Merknader til de enkelte bestemmelser

Merknader til § 1

Unntaket i annet ledd bør etter vårt syn utvides til også å omfatte utenlandsk militær virksomhet som med samtykke fra norske myndigheter opererer på/fra norsk territorium, for eksempel som ledd i alliert trenings- og øvingssamarbeid. Det forutsettes at norske militære myndigheter i slike tilfeller normalt har forbeholdt seg rett til å inspisere innhentede data og eventuelt kan kreve slike data slettet. Dette er i samsvar med gjeldende praksis, og den nærmere regulering og håndhevelse forestås normalt av sjef FOH eller SJE.

Vi legger til grunn at «norsk luftterritorium» i første ledd også dekker luftrommet over Jan Mayen samt Svalbard-arkipelet, inkludert Bjørmøya og Hopen. Vi anmoder for øvrig om at departementet vurderer i hvilken utstrekning forskriften også bør kunne gjøres gjeldende i midlertidige luftrestriksjonsområder som opprettes rundt/over norske stasjonære anlegg til havs, samt hvorvidt det bør kunne etableres restriksjonsområder som følger mobile (flyttbare) militære objekter, både innenfor og utenfor norske jurisdiksjonsområder, med den begrensning at håndhevelsen av forskriften overfor aktivitet utenfor norsk luftterritorium kun kan skje overfor fysiske eller juridiske norske personer som er underlagt norsk jurisdiksjon.

Merknader til § 2

Til definisjonen i bokstav b bemerkes at den delen av det elektromagnetiske strålingsspekteret som kan oppfattes av det menneskelige øyet, kaller vi synlig lys eller bare lys. Det er ingen entydig eller absolutt definert grense for hva den enkelte av oss oppfatter som synlig lys, det varierer mellom individer. For de fleste vil synlig lys normalt opptre med bølgelengder mellom 380 og 750 nanometer (nm), og med bølgefrequens innenfor intervallet 790 – 400 terahertz (THz). Lys som opptre med bølgelengder og frekvenser innenfor intervallene angitt foran, befinner seg i visuelt spektrum. Med grunnlag i dette, vil vi foreslå at teksten i forskriften endres, slik (ny tekst understreket):

«Luftbårne fotosensorer; avbildende sensorsystemer som registrerer synlig lys, som normalt opptre med bølgelengder mellom 380 og 750 nanometer (nm), og med bølgefrequens innenfor intervallet 790 til 400 terahertz (THz).»

Til samme definisjon i bokstav b bemerkes også at det innenfor infrarødt spektrum (bølgelengder mellom 700 nm og 1 mm og med bølgefrequens 430 THz til 300 THz) er mulig å operere sensorer som gir brukeren «nattsyn». På dette grunnlag mener vi departementet bør vurdere å utvide definisjonen av luftbårne fotosensorer til også å omfatte infrarødt spektrum.

Slik «Restriksjonsområder for bruk av luftbårne sensorsystemer» er definert i bokstav c, kan det leses som at restriksjonen kun omfatter «militære anlegg og områder». Slik sett er den nye definisjonen etter vår oppfatning innskrenkende i forhold til forskrift av 15. mai 2009 nr. 53, hvor det heter: «et luftrom av bestemte dimensjoner over en stats landområder eller territorialfarvann, der flyging med luftfartøy bare skal utføres i samsvar med særskilt fastsatte vilkår» (jf.

høringsnotatet til den nye forskriften, omtale av § 2, s. 19). Da det åpenbart finnes skjermingsverdige områder, anlegg og objekter også utenfor militære etablissementer, som krever beskyttelse av hensyn til rikets sikkerhet/forsvarshensyn, bør en unngå denne innsnevringen. Det oppnås dersom ordet «militære» tas bort i den nye definisjonen. Dersom dette gjøres, må det vurderes om hjemmelsgrunnlaget for forskriften bør utvides med å føye til en henvisning til sikkerhetsloven § 18 a, som ikke er begrenset til militære områder (jf. begrepet «bestemt angivne områder» i § 18 a bokstav b), og/eller luftfartsloven. Vi viser for øvrig til høringsnotatet s. 12, hvor det forutsettes videreført gjeldende praksis om at andre virksomheter enn Forsvaret med beredskapsansvar skal kunne nominere restriksjonsområder.

Merknader til § 3

E-tjenesten mener at restriksjonsområder må defineres i en tilstrekkelig geografisk utstrekning, slik at det med luftbåren fotosensor ikke er mulig å samle inn data fra skjermingsverdige områder, anlegg og objekter innenfor restriksjonsområdet selv når sensoren fysisk befinner seg utenfor området underlagt restriksjoner. Sagt på en annen måte: Sensoren må ikke ha «line of sight» til sensitive områder, anlegg og objekter når den befinner seg utenfor restriksjonsområdet. Eksempelvis vil en ved innsamling av såkalte «skråbilder» kunne få tilgang til sensitiv informasjon når sensoren befinner seg utenfor restriksjonsområdet. Hvis det ikke er mulig å definere tilstrekkelig geografisk utstrekning for hele restriksjonsområdet, bør en i alle tilfeller vurdere innføring av begrensninger mot å operere i særlig sensitive innsynssektorer. Vi slutter oss ellers til departementets syn om at behov for en buffersonne vurderes konkret for det enkelte restriksjonsområde.

Det er etter vår oppfatning behov for holdningsskapende arbeid, slik at Forsvarets eget personell bevisstgjøres viktigheten av skjerming av egen aktivitet, for eksempel aktivitet som kan assosieres med «klar til strid» (KTS). Eksempelvis kan en redusere og i beste fall hindre muligheten for innsyn ved at skjermingsverdige objekter plasseres og aktiviteter gjennomføres under tak eller under bakken, der dette er praktisk mulig.

Merknader til § 4

Vi mener på generelt grunnlag at en oversikt over restriksjonsområder med angivelse av fastsatt graderingsnivå (underforstått for det enkelte restriksjonsområde) i seg selv vil være av sikkerhetsmessig verdi, og derfor etter omstendighetene vil være sikkerhetsgradert. Vi slutter oss til at det bør være mulig å publisere en ugradert oversikt over restriksjonsområder med angivelse av hvilke restriksjoner som gjelder for bruk av luftbåren sensor, men da *uten* at fastsatt graderingsnivå for det enkelte restriksjonsområde er oppgitt. Dette kan muligens stille noe større krav til NSMs veiledningsplikt knyttet til behandling av og kontroll med innhentet informasjon.

Vi slutter oss videre til forslaget om å unntate å publisere visse restriksjonsområder. Departementet omtaler selv anlegg hvis sensitivitet kan gjøre dette påkrevd. E-tjenesten vil i tillegg anføre at det også kan være tidsbegrensede skjermingsbehov ut fra hensyn til operasjonssikkerhet (OPSEC).

Merknader til § 8

Bokstav b): det mangler en «n» i slutten av ordet «informasjone».

Bokstav c): Pronomenet «de» tas ut.

2016/1967-2

Side 4 av 4

Vi merker oss for øvrig at listen over aktuelle vilkår ikke er uttømmende, og forutsetter at NSM også kan fastsette andre relevante vilkår, for eksempel knyttet til tillatelsens varighet.

Merknader til § 9

Det er stilt krav om lisens og ansettelse i et operatørselskap for, som det heter, «*personer som skal betjene luftbårne sensorsystemer ved eller over restriksjonsområder*». E-tjenesten mener dette er et godt forslag, men bruken av preposisjonen «*ved*» skaper en viss uklarhet, jf. også våre merknader knyttet til § 3 foran. Det blir et tolkningsspørsmål hvor nært et restriksjonsområde en luftbåren sensor må være for at det skal forstås som «*ved*», og det kan dermed gi praktiske utfordringer når regelen skal håndheves.

Merknader til § 12

Av språklige grunner og hensynet til presisjon bør preposisjonen «*av*» i første ledd erstattes med preposisjonen «*fra*».

Morten Haga Lunde
Generalløytnant
Sjef Etterretningstjenesten